

§ 172

Selvitys vaihtoehtoisten keinojen löytäminen leipäjonoille

HEL 2017-010755 T 00 00 03

Päätös

Sosiaali- ja terveyslautakunta päätti panna asian pöydälle.

Käsittely

Jäsen Mari Rantanen pyysi asian pöydälle.

Esittelijä

sosiaali- ja terveystoimialan toimialajohtaja
Juha Jolkkonen

Lisätiedot

Maarit Sulavuori, perhe- ja sosiaalipalvelujen johtaja, puhelin: 310 62401
maarit.sulavuori(a)hel.fi

Leena Luhtasela, vs. nuorten palvelujen ja aikuissosiaalityön johtaja, puhelin: 310 58283

leena.luhtasela(a)hel.fi

Marja Heikkinen, kehittämissuunnittelija, puhelin: 310 42303
marja.heikkinen(a)hel.fi

Muutoksenhaku

Muutoksenhakukielto, valmistelu tai täytäntöönpano

Päätösehdotus

Sosiaali- ja terveyslautakunta päättää merkitä tiedoksi kaupunginvaltuuston 27.9.2017 kaupunkistrategian käsittelyn yhteydessä hyväksymän toivomusponnen (Maria Ohisalo) johdosta tehdyn selvityksen tulokset vaihtoehtoisten keinojen löytämiseksi leipäjonoille ruoan jakelussa.

Esittelijän perustelut

Taustaa

Sosiaali- ja terveystoimiala käynnisti joulukuussa 2017 keskustelun ruoka-avun jakamisen mahdollisista uusista järjestämismahdollisuuksista Helsingissä. Mukaan kutsuttiin Helsingissä elintarvikeapua jakavia ja siitä kiinnostuneita tahoja.

Keväällä 2018 järjestettiin Helsingin Diakonissalaitoksen valmennuksen avulla neljä Leipäjonoista yhteisöihin -työpajaa, joissa ruoka-aputoimijoiden kesken hahmotettiin nykytilannetta, mahdollisia uusia toiminta-

malleja ja kehittämisen reunaehtoja sekä tutustuttiin Vantaan Yhteisen pöydän hankkeeseen ja uusiin hävikkiruokaloihin.

Yhteistyötä on tehty myös Sitran kanssa ja on esitetty yhteistyön käynnistämistä Espoon sosiaali- ja terveyspalveluiden kanssa, koska Espookin on käynnistänyt ruoka-aputoiminnan kehittämisen.

Nykytoiminnan arviointi

Työpajoissa arvioitiin ruoka-aputoiminnan nykytilan vahvuuksia, heikkouksia, mahdollisuuksia ja uhkia. Vahvuutena nykytoiminnassa nähtiin toimijoiden vahva osaaminen, kustannustehokkuus ja verkostot. Heikkoutena tulivat esiin henkilöstöresurssit ja asiakasohjauksen puute. Mahdollisuuksiksi nähtiin yhdessä tekeminen ja voimien yhdistäminen sekä tuotantokeittiöiden hyödyntäminen. Toiminnan uhkana nousi esiin rahoituksen epävarmuus ja hävikkiruuan riittävyys.

Uusi toimintamalli

Uudelta toimintamallilta odotetaan osallisuuden ja toimijuuden lisäämistä, joustavuutta, asiakkaiden tarpeiden huomioimista, tehokkuutta, linkittymistä muuhun palvelujärjestelmään, erilaisia vaihtoehtoisia ratkaisutapoja sekä olemassa olevien resurssien hyödyntämistä.

Kehitettävä toimintamalli koostuu seuraavista elementeistä: asiakasohjauksesta, logistiikkakeskuksista, ruoan jakelupisteistä, ruoka-avusta, kuljetuksesta, yhteisestä ruokailusta, vertaistuesta, kohtaamisista, toimijoiden yhteistyöverkostosta, työllistamisestä, sosiaaliohjauksesta ja tietoteknisistä ratkaisuista.

Hävikkiruoan toimintaprosessi etenisi seuraavasti:

- logistiikkakeskuksen autot hakevat hävikkiruokaa kaupoista, kaupan keskusvarastoista tai tukusta
- tukut voivat myös tuoda tavaraa ja ruokaa logistiikkakeskukseen
- hävikkiruoka varastoidaan ja luetteloidaan ja punnitaan logistiikkakeskuksessa
- logistiikkakeskus selvittää ruoka-avun jakajien kanssa kunkin jakelupisteen ja hävikkiravintolan tarpeet
- keskus kuljettaa hävikkiruoan jakelupisteisiin ja hävikkiravintoloihin
- keskus tekee sopimukset hävikkiruoan antajien kanssa sekä valvoo elintarvikkeiden kuljetusten ja varastoinnin turvallisuutta.

Ruoan jakelupiste

- ilmoittaa tarpeensa logistiikkakeskukseen
- jakaa ruoan sovittuna jakelupäivänä.

Hävikkiravintola/ruokala

- ilmoittaa ruokatarpeensa logistiikkakeskukseen
- valmistaa ruoan sovittuna päivänä
- antaa ilmaista ruokaa tai perii ruoasta maksun.

Logistiikkakeskusten määrä tulisi suunnitella yhdessä Espoon ja Vantaan sekä nykyisten Helsingin toimijoiden kanssa. Helsingissä olisi hyvä olla ainakin yksi logistiikkakeskus. Alkuvaiheessa voitaneen hyödyntää Vantaan terminaalia. Logistiikkakeskus tarvitsee käyttöönsä kaksi isoa pakettiautoja ja yhden kylmäkuljetusauton. Henkilöstöä tarvitaan tavaroiden kuljetuksiin, varaston organisointiin ja siivoamiseen sekä hallintoon, verkoston rakentamiseen ja toiminnan johtamiseen. Lisäksi varaston, kuljetusten ja ns. tilausten hallintaan tarvitaan tuotannonohjausjärjestelmä.

Helsingissä on tällä hetkellä muutamia isoja ruoan jakelupisteitä: Myllypuron elintarvikeapu ja Hurstin jakelu Helsinginkadulla sekä Pelastussarmeijan leivänjako ja ruoka-apu. Lisäksi Helsingissä ruokajakelua toteuttaa Malmin Saalem, Helsingin Saalem-seurakunta ja Andreas Helps -ruokajakelu. Yhteensä elintarvikejakelupaikkoja on neljätoista. Kehittämishankkeen periaatteena on se, että elintarvikkeiden jakelu tapahtuu ilman ulkona olevia jonoja.

Hävikkiruokaloita tai ilmaisia tai edullisia ateriamahdollisuuksia on Helsingissä noin 34 kappaletta, joista suurin osa on seurakuntien järjestämiä. Lisäksi tarjolla on yksityissektorin hävikkiravintoloita. Uuden toimintamallin tavoitteena on rakentaa maantieteellisesti kattava hävikki-ruokaverkosto. Ruokailut järjestetään niin, etteivät ne erottele ruokailijoita: maksavat asiakkaat ruokailevat yhdessä ilmaista ruokaa saavien kanssa.

Luodaan keskitetyn asiakasohjauksen toimintamalli, jossa sovituissa toimipisteissä todetaan asiakkaan ruoka-avun tarve ja määrä sekä selvitetään, onko henkilö tai perhe tarvitsemiensa yhteiskunnan palvelujen piirissä. Keskitetty asiakasohjaus auttaa toimijoita tunnistamaan paremmin erityistä tukea tarvitsevia asiakkaita ja ohjaamaan heitä sopivien palvelujen piiriin.

Asiakasohjausta voidaan toteuttaa esim. sosiaalineuvonnan, asukastalojen sosiaaliohjauksen, etsivän lähityön tai seurakunnan diakonian yhteydessä. Asiakasohjauksen maantieteellisestä kattavuudesta ja käynnistämisen aikatauluista sovitaan yhdessä Espoon ja Vantaan kanssa. Luodaan tunniste ruoka-avun asiakkuudesta (esim. paperinen tai sähköinen kortti). Tunnistautuminen on jo nyt käytössä Pelastussarmeijalla ja Andreas Helps -ruokajakelussa (ennakkorekisteröinti).

Toimintamalliin sisältyy ruoka-aputoiminnassa olevien toimijoiden yhteistyön lisääminen. Kuntalaisia hyödyttää, jos toimintaa suunnitellaan ja koordinoidaan yhdessä, hyviä käytäntöjä jaetaan, eivätkä toimijat kilpaile keskenään. Samoin on hyvä sopia yhdessä ruokajakeluiden porrastamisesta ja aukioloista. Asiakkaat hyötyisivät myös toimijoiden välisestä asiakastyön yhteistyöstä.

Kustannukset

Ruoka-aputoiminnan järjestämiseen osallistuu tällä hetkellä satoja ihmisiä. Myös sosiaalihuollon ja seurakuntien työntekijöiden työpanosta käytetään asiakastyössä. Lisäresursseja tarvitaan keskitetyn logistiikkakeskuksen toimintaan sekä toimijoiden verkostojen kehittämiseen. Logistiikkakeskuksen rakentaminen lisää kustannuksia, mutta toisaalta vähentää toimijoiden tarvetta hakea, varastoida ja kuljettaa hävikkiruokaa.

Ensimmäisen vuoden aikana kustannukset ovat suuremmat, koska toimitila tulee rakentaa logistiikkakeskustoimintaan sopivaksi. Logistiikkakeskus tarvitsee toiminnanjohtajan ja ruokavarastosta vastaavan henkilön, lisäksi tarvitaan työntekijöitä kuljetukseen, varaston hallintaan ja hallintoon. Tavoitteena on työllistää henkilöitä mm. palkkatuen ja työkokeilujen kautta.

Sosiaali- ja terveystoimialan ja Helsingin seurakuntayhtymän kanssa käytyjen alustavien neuvottelujen perusteella myös seurakuntayhtymä on valmis resursoimaan hankkeeseen ja osallistumaan kustannuksiin. Kaupunki kantaisi päärahoitusvastuun hankkeesta. Mahdollista on myös hakea projektirahoitusta tai selvittää muita rahoitusvaihtoehtoja.

Aikataulu ja eteneminen

Toimintamallin rakentaminen tapahtuu vaiheittain. Syksy 2018 on suunnitteluvaihetta, logistiikkakeskuksen perustaminen ja toimintamallin rakentaminen tapahtuvat vuosina 2019–2020, minkä jälkeen tapahtuu toiminnan laajentaminen.

Terveys- ja hyvinvointivaikutusten arviointi

Riittävä, ravitseva ja monipuolinen ravinto on ihmisen terveyden ja hyvinvoinnin ylläpitämisen ja edistämisen kannalta välttämätöntä. Liian vähäinen, yksipuolinen tai epäterveellinen ravinto voi aiheuttaa erilaisia ongelmia ja lisätä sairauden tai hyvinvoinnin riskejä. Maksuttoman elintarvikkeiden jakelun avulla voidaan ihmiselle antaa hätäapua tilanteessa, jossa ruokaa ei muulla tavoin ole mahdollista saada.

Uudella toimintamallilla pyritään tunnistamaan ruoka-apua saavien muiden palvelujen ja tuen tarve, jolloin heidät voidaan ohjata tarvitsemiinsa palveluihin ja näin tukea heidän hyvinvointinsa lisääntymistä.

Esittelijä

sosiaali- ja terveystoimialan toimialajohtaja
Juha Jolkkonen

Lisätiedot

Maarit Sulavuori, perhe- ja sosiaalipalvelujen johtaja, puhelin: 310 62401
maarit.sulavuori(a)hel.fi

Leena Luhtasela, vs. nuorten palvelujen ja aikuissosiaalityön johtaja, puhelin: 310 58283

leena.luhtasela(a)hel.fi

Marja Heikkinen, kehittämissuunnittelija, puhelin: 310 42303
marja.heikkinen(a)hel.fi

Liitteet

- 1 Ohisalo Maria, toivomusponsi 6, Kvsto 27.9.2017 asia 3
- 2 Ruoka-aputoiminnan kehittämissuunnitelma 5.6.2018

Muutoksenhaku

Muutoksenhakukielto, valmistelu tai täytäntöönpano

Päätöshistoria

Kaupunginhallitus 21.05.2018 § 367

HEL 2017-010755 T 00 00 03

Päätös

Kaupunginhallitus päätti merkitä tiedoksi selvityksen kaupunginvaltuuston 27.9.2017 kaupunkistrategian käsittelyn yhteydessä hyväksymän toivomusponnen (Maria Ohisalo) johdosta tehdyistä toimenpiteistä ja toimittaa selvityksen ponnen ehdottajalle sekä tiedoksi muille valtuutetuille.

Toivomusponnessa esitetyn selvitystyön tulokset tuodaan valmistuttuaan kaupunginhallituksen käsittelyyn.

Käsittely

21.05.2018 Esittelijän ehdotuksesta poiketen

Vastaehdotus:

Maria Ohisalo: Lisätään päätösehdotuksen loppuun:

19.06.2018

"Toivomusponnessa esitetyn selvitystyön tulokset tuodaan valmistuttuaan kaupunginhallituksen käsittelyyn."

Kaupunginhallitus hyväksyi yksimielisesti Maria Ohisalonn vastaehtotuksen mukaan muutetun ehdotuksen.

14.05.2018 Pöydälle

07.05.2018 Pöydälle

Esittelijä

kansliapäällikkö
Sami Sarvilinna

Lisätiedot

Olli Lahtinen, erityissuunnittelija, puhelin: 310 36055
olli.lahtinen(a)hel.fi

Sosiaali- ja terveyslautakunta 16.01.2018 § 3

HEL 2017-010755 T 00 00 03

Lausunto

Sosiaali- ja terveyslautakunta antoi valtuutettu Maria Ohisalonn leipäjonnaja koskevasta toivomusponnesta seuraavan lausunnon:

"Helsingissä toimii yhdistyksiä, säätiöitä, seurakuntia ja muita tahoja, jotka jakavat elintarvikkeita maksutta niitä tarvitseville ja tarjoavat maksuttomia tai hyvin halpoja mahdollisuuksia yhteisruokailuun. Toiminta järjestetään useimmiten palkatun ja vapaaehtoisen henkilökunnan yhteistyönä ja elintarvikkeet saadaan lahjoituksina. Kulut katetaan eri tavoin hankituilla varoilla. Osa toimijoista hakee taloudellista tukea sosiaali- ja terveyslautakunnalta, joka on myöntänyt siihen viime vuosina avustuksia.

Elintarvikejakeluihin turvautuvat hyvin erilaiset ihmiset vaihtelevissa vaikeissa elämäntilanteissa. Näistä nk. leipäjonnajoista on mahdollista saada apua silloin, kun välttämättömän ruuan hankkiminen ei muuten esimerkiksi suurten taloudellisten vaikeuksien vuoksi ole mahdollista. Osassa leipäjonnajoista käytäntönä on oman vuoron odottaminen ulkona. Jonotusaika voi olla useita tunteja.

Ruuan hankkimista erillisestä jakelusta jonottamalla ei voida pitää optimaalisena hätäavun järjestämisen tapana. Sosiaali- ja terveystoimiala on osoittanut sosiaalialan työntekijöitä jalkautumaan leipäjonnajoissa käyvien henkilöiden pariin, jotta heitä voitaisiin auttaa tarvittavan tuen piiriin. Myös eräät yhdistykset tekevät tätä työtä. Tavoitteena on löytää jo-

nottajille sellaista taloudellista ja sosiaalista tukea, jonka turvin välttämätön ravinto ja sosiaalisia kontakteja saadaan muualta kuin leipäjosta.

Sosiaali- ja terveyslautakunta kiinnitti asiaan huomiota myöntäessään avustuksia elintarvikejakeluille vuodelle 2018 (12.12.2017, § 327). Avustuspäätöksessä todetaan, että elintarvikejakelujen toiminnassa on pyrittävä siihen, että ruokaa ei tarvitse jonottaa ulkona.

Lisäksi sosiaali- ja terveystoimiala on käynnistänyt joulukuussa 2017 keskustelun ruoka-avun jakamisen mahdollisista uusista järjestämistä vaihtoehtoista Helsingissä. Mukaan on kutsuttu Helsingissä elintarvikeapua jakavia ja siitä kiinnostuneita tahoja. Samalla on tutustuttu Vantaalla tätä toimintaa koordinoivaan Yhteinen pöytä -hankkeeseen. Toivomusponnessa mainittu selvitystyö on siis jo käynnissä ja eri toimijoiden kesken haetaan vaihtoehtoisia keinoja ruoan jakelulle kadulla jonnottamiseen sijaan.

Terveys- ja hyvinvointivaikutusten arviointi

Riittävä, ravitseva ja monipuolinen ravinto on ihmisen terveyden ja hyvinvoinnin ylläpitämisen ja edistämisen kannalta välttämätöntä. Liian vähäinen, yksipuolinen tai epäterveellinen ravinto voi aiheuttaa erilaisia ongelmia ja lisätä sairauden tai hyvinvoinnin riskejä. Maksuttoman elintarvikkeiden jakelun avulla voidaan ihmiselle antaa hätäapua tilanteessa, jossa ruokaa ei muulla tavoin ole mahdollista saada. Tämä edellyttää kuitenkin voimavaroja ja kykyä mennä hakemaan ruoka-apua. Tämä ei ole kaikille mahdollista. Tästä syystä välttämätön päivittäinen ravinto tulisi taata ihmisille muilla tavoin."

Esittelijä

sosiaali- ja terveystoimialan toimialajohtaja
Juha Jolkkonen

Lisätiedot

Maarit Sulavuori, va. perhe- ja sosiaalipalvelujen johtaja, puhelin: 310 62401
maarit.sulavuori(a)hel.fi
Hanna-Leena Nuutinen, erityissuunnittelija, puhelin: 310 42662
hanna-leena.nuutinen(a)hel.fi